

K zákonné úpravě depositního obchodu v cenných papírech.

Ministerský místotajemník JUDr. František V á ž n ý.

V tomto pojednání budiž stručně naznačen význam a dosah zákona ze dne 10. října 1924 č. 241 Sb. z. a n., upravujícího povinnosti bankéřů při úschově cenných papírů. V souvislosti s tím nastíníme v hlavních rysech právní ústav deposita zastupitelných věcí v spec. deposita cenných papírů. Dotkneme se též stručně právního stavu před vydáním citovaného zákona, též z toho důvodu, aby byla patrna akutnost legislativní úpravy tohoto důležitého odvětví komerčně právního; na příslušném místě poukážeme též k německému zákonu ze dne 5. července 1896, č. 19 ř. z., který byl v mnohém směru vzorem pro náš zákon.¹⁾

I. Nejprve budiž poukázáno na základní zásady našeho občanského zákoníka o úschově (depositu). Pravidelnou úschovu (*depositum regulare*), již uschovatel (*depositár*) přejímá věc (hmotnou — srov. Sedláček, cit. spis v pozn. 1. str. 18) ukladatele (*deponenta*) ve své opatrování, nenabývá uschovatel ani vlastnictví, ani držby, ani užívacího práva k uschované věci; uschovatel jest tu pouhým *detentorem*²⁾ s povinností, svěřenou věc opatrovati (§§ 957 a 958 občan. zák.). Uschovatel je však netoliko povinen svěřenou věc po stanovenou dobu pečlivě opatrovati, nýbrž

¹⁾ Z odborné literatury bylo přihlíženo jmenovitě k těmto spisům: Adler, Bankdepotgeschäfte. Cohn, Die Kreditgeschäfte (v Endemannovu Handbuch des deutschen Handelsrechtes, 3. svazek). Grünhut, Das Recht des Commissionshandels. Krainz, System des allgemeinen Privatrechts, II. díl. Krčmář, Právo obligační. Lyon-Caen & Renault, Manuel de droit commercial. Riesser, Das Bankdepotgesetz. Sedláček, O smlouvě schovací, se zvláštním zřetelem k bankovnímu uschování cenných papírů. Schey, Obligationsverhältnisse, I. díl, 2. sešit.

²⁾ Svěřuje-li se někomu péče o věc, aniž se zjednává pro něho defence této věci, není to smlouva schovací (Krčmář, citovaný spis str. 156).

i po uplynutí této doby tutéž věc (*idem, in eadem specie* — a *contr. tantundem eiusdem generis*) se vším přírůstkem ukladateli vrátiti; i když je stanovena doba uschování, je uschovatel povinen na žádost ukladatelovu věc i před uplynutím příslušné doby vrátiti (§ 961 obč. zák.). Není-li stanovena doba uschování, je uschovatel povinen vrátiti věc kdykoli na požádání ukladatelovo (§ 963 obč. zák.).

Z uvedeného plyne, že při pravidelné úschově je ukladatel plně zabezpečen před eventuelním hospodářským úpadkem uschovatelovým. V případě konkursu uschovatele má ukladatel právní nárok na vyloučení uschované věci z konkursní masy (to platí arci jen tehdy, je-li ukladatel vlastníkem deponované věci; tu uplatňuje v konkursu uschovatelově svůj absolutní (věcný) nárok na vydání deponované věci vyloučením neb oddělením z konkursní podstaty bez obmezení, jakému jsou podrobeni konkursní věřitelé, uplatňující pouhý relativní nárok na vydání věci; srov. níže o *depositum irregulare*).

II. Uvedené platí, byla-li deponována věc individuálně, t. j. se závazkem schovatele, aby vrátil *idem*. Předmětem pravidelné úschovy může býti každá hmotná věc; také věci zastupitelné, pakli byly uloženy individuálně, se závazkem, vrátiti je *in specie* (srov. Schey, cit. spis, str. 284).

Může však býti sjednáno, že svěřená věc zastupitelná nemá býti vrácena *in specie*, nýbrž toliko *in genere*, scil., že má býti vráceno ukladateli stejné množství věcí stejného druhu (*tantundem eiusdem generis*). Tu může se již podle okolností vytvářeti pro ukladatele situace daleko nepříznivější, než v případě, sub I. uvedeném. Rozhodovati bude o tom, jak se vytváří v těchto případech právní pozice ukladatelova, intence stran, pokud se týká modalit při opatrování a správě uložených věcí. Tu se shledáváme hlavně s těmito dvěma případy. a) schovateli jsou odevzdány do úschovy zastupitelné věci s tím, že sice může jednotlivých věcí použití, nemůže však kvantitativně odevzdaných věcí jako celku použití, čili kde celková kvantita musí býti uschována stejně, jak tomu je při úschově individuální věci. Je-li celá kvantita

zastupitelných věcí stále v kustodii schovatelově, resp. nemůže-li schovatel kvantitu jako celku použít, je tu *depositum regulare* (ovšem modifikované), byť i schovatel mohl vrátit jen *tantundem eiusdem generis*, nikoli *idem*. b) Mohou však též být dány zastupitelné věci do uschování tím způsobem, že schovatel může používat netoliko jednotlivých věcí (zvláště). nýbrž i *veškerého obnosu* jako celku. Schovatel se tu stane pravidelně již odevzdáním věcí v uschování *vlastníkem svěřených věcí* (Sedláček, cit. spis, str. 58 a násl.). To je případ nepravidelné úschovy, *depositum irregulare*.

Ad a) Dle Scheye (cit. spis str. 377 a násl.) patří sem jmenovitě tak zv. »(reguläres) *Summendepositum*« — *depositum sumy* — a »*Sammeldepositum*« — *pospolité, kolektivní depositum*. Posléz uvedený druh deposita, při němž odevzdané věci zastupitelné, jež jest vrátit *in genere*, se smísí s odevzdanými věcmi téhož druhu od jiných ukladatelů, jest důležitý jmenovitě pro peněžní ústavy.

V případech tuto uvedených, kde schovatel smí sice užívat jednotlivých věcí, nikoli však celého obnosu jako celku, má dle Scheye ukladatel vlastnické právo (resp. *spoluvlastnictví*) na tolika stejnorodých věcech, jež tvoří *dohromady deponovaný obnos*, při čemž však, ježto věci ty nejsou individuálně určeny, přísluší mu *vindikace kvantit* (zastupitelných věcí). Proti tomuto názoru namítá Sedláček (cit. spis, str. 75) především, že přípustna je *vindikace kvantit*, a uvádí, že »schovateli je dovoleno, aby směl směniti jednotlivé věci, nelze tudíž za to míti, že deponent zůstává *vlastníkem* schovaného množství, ba ani se nestává *spoluvlastníkem* celého množství u depositáře uloženého, poněvadž depositář má právo užívat i směňovat součástky a má jen povinnost, míti stejnou částku vždy pohotově. Tak chybí i předmět *spoluvlastnictví* a zbývá pouze *obligační nárok na vydání obnosu uschovaných věcí*«. Řečenému stanovisku o nepřipustnosti *vindikace kvantit* svědčí ustanovení §§ 370—371 obč. zák. (srov. k tomu Randa, *Právo vlastnické*, VII. vyd. str. 277 a násl.; podle téhož je vzhledem k nemožnosti důkazu individuality velmi často

nemožno vindikovati vůbec zastupitelné věci jakéhokoli druhu).

Nemá-li pak reivindikace místa, nelze konsekventně v takových případech uznati existenci vlastnictví.

Ad b) Náš občanský zákoník nemá ustanovení o depositu irregulace jakožto zvláštním druhu úschovy a považuje je (chybně) za zápůjčku. V § 959 stanoví, že bylo-li schovatelem k jeho žádosti nebo dobrovolným nabídnutím ukladatelovým povoleno užívat (scil. — a contr. shora uvedených případů — netoliko jednotlivých věcí, nýbrž i veškerého obnosu jako celku), přestává býti taková smlouva smlouvou uschovací, a to v prvním případě hned po svolení ukladatelově, v druhém případě pak od okamžiku, kdy ukladatelova nabídka byla uschovatelem přijata, nebo od okamžiku, kdy uschované věci bylo fakticky použito; nastupuje pak podle citovaného ustanovení při věcech spotřebitelných zápůjčka při věcech nespotřebitelných půjčka.

Přes toto ustanovení řadí se v právovědě depositum irregulare mezi právní instituty našeho občanského zákoníka a byly fakticky i zavedeny případy nepravidelné úschovy, o jejichž právní povaze — jakožto druhu úschovy — pochybovati nelze (na př. soudní deposita). Citované ustanovení obč. zák. se pak vykládá (srov. Schey, cit. spis str. 369, Krčmář, cit. spis str. 160) tak, že míří na případy, kdy dojde novací ke změně smlouvy o uschování v zápůjčku. V tomto případě musí ovšem býti jasno, že se dohoda smluvních stran vztahuje na přeměnu kausy smlouvy. U deposita jest totiž účelem smlouvy opatrování — kustodie; pokud tento účel zůstává hlavním účelem, jde o depositum, resp. půjčku. V tomto případě musí ovšem býti jasno, že se dohoda smluvních stran vztahuje na přeměnu kausy smlouvy. U deposita jest totiž účelem smlouvy opatrování — kustodie; pokud tento účel zůstává hlavním účelem, jde o depositum. Je-li tato smluvní kausa alterována v tom smyslu, že hlavním účelem smlouvy má býti nadále užívání odevzdané věci, půjde o přeměnu schovací smlouvy v zápůjčku.³⁾

Kde se dávají do uschování věci stejného druhu, jež mají býti vráceny ukladateli in genere, při čemž bude sice moci uschovatel věcí svěřených, třeba i všech, užiti, přes to však bude musiti ve smyslu smluvního závazku býti s to, kdykoli vyhověti nároku ukladatele na jejich vrácení (půjde tu pravidelně o úschovu více ukladatelů u schovatele, který úschovu po živnostensku provozuje), kde tedy kustodie zůstává hlavním, primérním účelem smlouvy, bude se jednati, i když bylo vymíněno placení tak zv. depositních úroků, o formu smlouvy schovací, a to o nepravidelnou úschovu. A tak by i náš občanský zákoník neměl o nepravidelné úschově zvláštního ustanovení, resp. prohlašoval je za zápůjčku, bude se za okolností shora uvedených jednati o určitý právní institut, jenž je druhem smlouvy o uschování, a to jak se zřetelem na hospodářský účel smlouvy, tak i vzhledem na různou právní povahu obou zmíněných dvou typů smluvních.⁴⁾

III. Hledíc ke shora uvedenému, lze říci, že depositum

³⁾ Osnova nového občanského zákoníka vypustila z ustanovení o smlouvě schovací dosavadní § 959 (srov. k tomu návrh subkomitétu prof. Krčmáře na všeobecnou část obč. zák., darování, smlouvu schovací, půjčku, zápůjčku a zmocnění z r. 1924).

⁴⁾ Ve Francii jedná Code civil v čl. 1915 a násl. o »dépôt régulier«. Také se tu uznává depositum irregulare jakožto samostatný institut civilněprávní (srov. Lyon-Caen & Renault, Manuel de droit commercial str. 630).

P o z n á m k a. Podle Cannsteina (»Das Handelsrecht«, I. díl, str. 96 a násl.) sluší v komerčním styku rozeznávati tyto hlavní případy deposita: 1. Pouhé uschování deponované věci se závazkem schovatelovým, vrátiti svěřenou věc in specie; tu jde o pravé depositum (regulare). 2. Tak zv. depotní či lombardní jednání, totiž sjednání zástavy na deponovaných věcech (cenných papírech), kde schovatel poskytne ukladateli zápůjčku, odpovídající kursu deponovaných cenných papírů a získá zástavní právo na cenných papírech, jež má vrátiti in specie nebo in genere; ukladatel zůstává podle Cannsteina vlastníkem deponovaných papírů a je povinen v případě, že při poklesu kursu papírů zápůjčka není kryta hodnotou uložených a v zástavu daných papírů, doplatiti deponentovi příslušnou sumu — jinak může schovatel uplatniti svoje zástavní právo a požadovati zaplacení scházející sumy. Jedná se tu podle Cannsteina o modifikované depositum regulare. 3. Zjednání dispozičního fondu či zajištění pro otevřený úvěr, kontokorentní jednání nebo pro platy schovatele (jakožto assignáta, trassáta atd.) na účet ukladatele až do výše uložených hodnot. Schovatel může uložené věci vrátiti in genere; zůstává podle Cannsteina vlastníkem uložených věcí (o odchylném stanovisku srov. shora). Obvykle nemá depositář uložené věci pro každého deponenta zvlášť uložené, nýbrž má pohromadě věci jednotlivých schovatelů (odděleně od svých), musí

zastupitelných věcí může se — kromě individuálního uložení takových věcí, kde uschovatel nesmí užívat ani jednotlivých věcí, ani celku — utvářeti tak, že buď uschovatel je povinen odděleně od svého majetku i od cizích vkladů chovati stejné množství hodnot téhož druhu, nebo je oprávněn, aby převzaté věci smísil se stejnorodými věcmi jiných ukladatelů ve společnou masu, již musí chovati odděleně od svého majetku — v obou případech může sice schovatel užívat jednotlivých věcí, nikoli však celého kvanta jako celku — anebo schovatel může hodnot, v úschovu převzatých, jakýmkoli způsobem pro sebe použít a to nikoli jen části, nýbrž i celku. Patrně, že posléz uvedený případ — *depositum irregulare* — je pro ukladatele nejriskantnější. Bezpečnost vkladů bude tu záviseti na hospodářské situaci uschovatelově.

Určitým druhem zastupitelných věcí jsou některé cenné papíry. Cennými papíry (dokonalými) se rozumějí listiny, jež jsou hmotně právní podmínkou pro právo, o němž byly zřízeny (pravidelně pro vznik, trvání a výkon dotyčného práva). Dokonalé cenné papíry, jsou papíry majiteli svědčící a papíry znějící na řad. Cennými papíry jsou též papíry znějící na jméno (rektapíry), jež jsou však často jen v určitém směru (na př. jen pro výkon práva) hmotně-právním faktorem pro právo, jehož se týkají. Jsou tudíž z většiny označovány jako nedokonalé cenné papíry.

Zastupitelnými cennými papíry jsou jmenovitě akcie na majitele znějící a jejich zatímní listy. Nezastupitelnými cennými papíry jsou jmenovitě směnky a šeky, poukázky,

však stále mítí pohotově potřebné kvantum pro případné vrácení. 4. Posléze jde o formu *deposita*, kde depositář se stává vlastníkem uložených efektů, peněz, papírů atd. a kde deponent má pouze oblihačnický nárok na vrácení stejné sumy téhož druhu. To je *depositum irregulare*. Obyčejně používá schovatel (spec. bankéř) části uložených věcí k podnikání za účelem docílení zisku — podle výše jeho bude se řídití míra depositních úroků — část pak má pohotově.

Nesporo je, že z uvedených druhů *deposita* pro bankovní obchody je nejdůležitější posléze uvedená forma.⁵⁾

⁵⁾ Přichází tu s hlediska národohospodářského hlavně v úvahu, že lze touto formou *deposita* uskutečnit koncentraci hotového jmění velkého počtu ukladatelů k cíli jeho zužitkování.

vinkulované papíry au porteur, dlužní úpisy znějící na jméno, akcie au nom a dále tak zv. tradiční cenné papíry či papíry na zboží: listy skladní, nakládací listy a konossementy. Posléz uvedené cenné papíry se uschovávají odděleně pro každého deponenta a schovatel — banka — je povinen vrátiti tytéž papíry in specie (je to případ pravidelné úschovy). Pokud jde o zastupitelné cenné papíry, je zvláště důležitá otázka, komu a od kdy přísluší vlastnictví deponovaných takovýchto papírů. V obchodním životě bude se tu především jednati o ten případ, kdy bankéř, totiž osoba, jež po živnostensku provozuje obchody (čl. 272 č. 2 obchod. zák.), přijme zastupitelné cenné papíry v uschování. Jde tu o obchod podle čl. 272 obchod. zák.

Vzhledem ke shora uvedenému názoru (stanovisko Sedláčkovy) stává se bankéř v případě, že z ujednání deposita cenných papírů vyplývá, že může papírů použiti a je nahraditi jinými papíry, vlastníkem deponovaných papírů, jakmile byly dány v uschování. Je-li však bankéř povinen na požádání deponenta odevzdati mu seznam čísel deponovaných papírů a je povinen vrátiti ty papíry, jejichž čísla udal, jest to vykládati tak, že depositum irregulare se změnilo v depositum regulare, resp. je depositář povinen vrátiti toliko ty papíry, jež jsou v seznamu uvedeny (srov. Sedláček, cit. spis str. 91 a násl.).

Deponent se opět stává vlastníkem uložených papírů (jde tu o převod vlastnictví prohlášením — *constitutum possessorium* ve smyslu 1. věty § 428 obč. zák.). Dosaďovací předpisy (před vydáním našeho zákona) arci nestanoví všeobecně pro bankéře, zabývající se depositem cenných papírů, povinnost vésti seznam uložených cenných papírů podle individuálních jejich známek, k cíli zajištění jejich vlastnictví ukladateli (leda že by šlo o takovou formu úschovy, kde je zřejmý projev vůle stran smluvních, aby vlastníkem uložených cenných papírů zůstal schovatel, a kde je tedy sama sebou dána řečená povinnost).

Kromě uvedeného je akutní otázka, kdy a jak se stává komitent vlastníkem cenných papírů, jež komisionář k jeho příkazu koupil nebo jinak opatřil; nebývá totiž, jmenovitě

v bursovních obchodech, usuelní, aby komitent si papíry, komisionářem k jeho příkazu opatřené, od něho ihned vyzvedl. Má tudíž komisionář v určitém období (quasidepositum) cenné papíry, pro komitenta opatřené, ve svém opatrování.

Ve smyslu čl. 360 a násl. obchodního zákoníka nabude nejprve komisionář vlastnictví opatřeného zboží (spec. zastupitelných věcí; srov. Grünhut, Recht des Commissionshandels, str. 428 a násl.), komitent pak získá vlastnictví obstaraného zboží teprve tradicí od komisionáře.

Komisionář je toliko obligačně zavázán, převést na komitenta vlastnictví věcí, jež měl pro něho obstarati.

Převod vlastnictví cenných papírů na komitenta (jenž arci předpokládá ke své právní účinnosti, že bankéř sám jakožto komisionář stal se vlastníkem dotyčných cenných papírů) se může uskutečnit buď faktickým odevzdáním nebo prohlášením komisionáře, že opatřené cenné papíry podrží na dále jménem komitenta.

Také tu dosavadní předpisy (před vydáním našeho zákona) nestanoví všeobecně povinnost bankéřů, již — jako komisionáři — opatřují cenné papíry k příkazu klientely, zajistiti ihned vlastnictví opatřených cenných papírů příkazateli.

Důležité bylo přesně formulovati okamžik, kterým přechází vlastnictví opatřených cenných papírů s bankéře (komisionáře) na komitenta. Mimo to však, ježto se v praxi vyskytovaly pochybnosti i v případě dodání cenných papírů bankéři (jako obstaravateli jejich pro komitenta), lze-li s obvyklým komerčním výrazem »uznáváte se na účtu cenných papírů« spojovati účinky převodu vlastnictví papírů na bankéře constituto possessorio, bylo akutní tuto věc pozitivně rozhodnouti (srov. důvodovou zprávu k vládní osnově našeho zákona).

IV. Positivní řešení problému, jakým způsobem se uskutečňuje přechod vlastnictví opatřených cenných papírů, jakož i vůbec povinností obchodníků, zabývajících se depozitem cenných papírů, obsahuje již německý zákon o povinnostech kupců při úschově cenných papírů z 5. července

1896, t. zv. »Bankdepotgesetz«.⁶⁾ Podle tohoto zákona přechází vlastnictví opatřených cenných papírů na komitenta, jakmile mu byl odeslán seznam papírů s udáním jejich čísel a jiných rozlišovacích známek.

Komisionář je podle citovaného zákona povinen během tří dnů zaslali komitentovi seznam jednotlivých kusů s udáním druhů, nominální hodnoty, čísel nebo jiných rozlišovacích znamení (§§ 3. a 7. cit. německého zákona). Nesplní-li komisionář uvedené podmínky, vydán je netoliko civilně právním, nýbrž i trestně právním následkům (§ 10 cit. zák.).

Uvedený zákon upravuje arci — kromě zmíněného opatření cenných papírů komisionářem — též v prvních §§ depositum zastupitelných cenných papírů, — půjde tu o depositum regulare jakož i o modifikované depositum regulare (útvary přechodné mezi depositum regulare a d. irregulare — srov. Riesser, cit. spis str. 41) a depositum irregulare — tím způsobem, že na jistou základnu postavil otázku vlastnictví deponovaných cenných papírů; pokud se strany z ř e j m ý m z p ů s o b e m na jiném neusnesly (podmínky projevu stanoví § 2 cit. zák.), platí depositum vždy za p r a v i d e l n é, tudíž je ukladateli zajištěno vlastnictví uložených cenných papírů.

Toto ustanovení cit. zák. o depositu cenných papírů (zastupitelných), jmenovitě předpisy o oddělené úschově cenných papírů a jejich zapsání do obchodní knihy, podléhají, stejně jako předpisy o obstarávání cenných papírů, netoliko civilně-právní nýbrž i trestně-právní sankci. Přísná ustanovení tohoto zákona měla svůj původ v úmyslu zákonodárcovu, odčiniti legislativní nedostatky a mezery v oboru depositního obchodu v cenných papírech, a to jak s hlediska práva civilního, tak i s hlediska práva trestního.

V. Je přirozeno, že také u nás bylo nutno přikročiti k zákonné upravě v úvahu přicházející látky. Stalo se tak zákonem ze dne 10. října 1924, č. 241 Sb. z. a n. Náš zákon upravuje jednak případy úschovy cenných papírů, přímé a

⁶⁾ Popudem k vydání »Bankdepotgesetz« byla známá krise bankovních ústavů v letech devadesátých, jmenovitě úpadek řady bankovních závodů v r. 1891.

nepřímé (dáním věci v zástavu), jednak poměr bankéře k cenným papírům, kterých se mu dostalo z provedení příkazu, směřujícího k jejich opatření.

A. Podle § 1 odst. 1. našeho zákona jsou cennými papíry, spadajícími pod jeho ustanovení, jednak určité typy papírů, a to akcie a jejich zatímní listy, dílčí dlužní úpisy; počítají se k nim i zástavní listy, jednak jiné cenné papíry, pokud jsou zastupitelné, kromě papírových peněz, dále talony a nesplatné kupony uvedených cenných papírů.

Bankéř, jemuž při provozu jeho podniku byly dány cenné papíry do úschovy (deposita) nebo zástavou (nepřímé depositum), jest povinen 1. tyto cenné papíry do pěti dnů po převzetí uložit odděleně od zásob jak vlastních, tak zásob osob třetích (jednotlivá úschova), 2. vésti s péčí řádného kupce obchodní knihu, do které jest zapisovati takové cenné papíry každého ukladatele nebo zástavního dlužníka podle druhu kusů, jmenovité hodnoty a čísel, případně jiných jejich rozlišovacích známek, a vyznačiti místo vložení; takový zápis může býti nahrazen odvoláním se na případně vedené jiné zvláštní záznamy cenných papírů. Zápis může odpadnouti, jestliže cenné papíry byly vydány dříve, nežli prošla lhůta uvedená sub 1. (§ 1, odst. 2 cit. zákona). Tím vyslovena zásada, že depositum cenných papírů má se principiálně díti individuálně, tedy se závazkem depositáře, vrátiti ukladateli idem. Bankéřem ve smyslu našeho zákona jest, kdo po živnostensku cenné papíry přijímá v úschovu nebo zástavou, anebo je kupuje a prodává vlastním jménem na cizí účet (§ 10 cit. zákona). Jest to kupec ve smyslu ustanovení obchodního zákoníka, který provozuje obchody, zmíněné ve čl. 272, č. 2 a 3.

Z předpisu § 1 cit. zák., v souvislosti s §§ 2 a 3 cit. zák., vyplývá, že zákon tvoří tu právní domněnku, že, kdo dává věc v úschovu přímo neb dáním v zástavu nepřímou, činí tak v úmyslu, aby mu bylo zachováno vlastnictví deponované věci, aby táž věc byla mu vrácena; vyloučeno jest zmíněnými ustanoveními každé nakládání depositáře se svěřenou věcí, jež by nebylo v ukladatelově zájmu (abstrahuje od případu, kdy jinaké nakládání s věcí ukladatelovou je depositáři dovoleno v platném právu, na př. při výkonu

zákonného zadržovacího práva).⁷⁾ Modifikace naznačené pravidelné formy deposita cenných papírů může nastati pouze jasným projevem jinaké vůle ukladatele v y. a) Podle § 2. odst. 1 našeho zákona prohlášení ukladatele nebo zástavního dlužníka, jímž se bankéř jako uschovatel nebo zástavní věřitel zmocňuje, aby cenné papíry v úschovu nebo zástavou dané uložil a vedl v patrnosti podle ustanovení § 5 lit. b (souhrnná úschova), nebo je uložil jinde v tuzemsku než ve své provozovně nebo je dal v podzástavu anebo případně jich sám nebo třetí použil k výkonu hlasovacích práv, jest pouze tehdy právně platné, bylo-li řádně podepsáno a vydáno výslovně a od ostatních obchodních podmínek odděleně na zvláštní listině. Dle 2. odst. téhož § jest zmíněné zmocňovací prohlášení, jež se nevzdá pouze pro jednotlivý obchod⁸⁾, kdykoli odvolatelné; odvolatelnost jeho nemůže býti právním jednáním ani vyloučena ani obmezena. Zmíněných náležitostí se dle 3. odst. téhož § nevyžaduje k právní platnosti zmocňovacích prohlášení, jež vydá ukladatel nebo zástavní dlužník, který je bankéřem ve smyslu § 10 našeho zákona.

b) Ustanovení §§ 1 a 2 nevztahuje se podle § 3 našeho zákona na případy, v nichž byl bankéř ukladatelem nebo zástavním věřitelem zmocněn, aby s převzatými cennými papíry libovolně nakládal. Nemí-li ukladatel nebo zástavní věřitel bankéřem ve smyslu § 10, jest takové zmocňovací prohlášení pouze tehdy právoplatné, bylo-li řádně podepsáno a vydáno pro jednotlivý obchod, výslovně a od ostatních obchodních podmínek odděleně na zvláštní listině.

Požádá-li o to ukladatel nebo zástavní dlužník, je bankéř povinen mu odeslati do tří dnů opis zmocňovacího prohlášení, vydaného podle ustanovení §§ 2 a 3 cit. zák. Nárok ukladatele nebo zástavního dlužníka na vydání takového opisu nemůže býti právním jednáním ani vyloučen, ani obmezen (§ 4 našeho zákona).

Zvláštní povinnosti bankéřovy při úschově cenných pa-

⁷⁾ Srov. důvodovou zprávu k vládní osnově našeho zákona.

⁸⁾ K právní platnosti zmocnění, aby cenné papíry směly býti uloženy v cizině, se vyžaduje, aby bylo vydáno pro jednotlivý obchod, při čemž nutno šetřiti náležitostí, předepsaných v § 2, odst. 1.

pírů, shora naznačené, předpokládají jednak, že bankéř převzal takové cenné papíry při provozování svého podniku, jednak že uvedené papíry byly dány v úschovu otevírání; ratio legis je, že případy tak zv. uzavřených úschov (mezi něž patří safes) nevyžadují zvláštních rigorosních kautel. — Podle našeho zákona je tedy pravidlem, že v úvahu přicházející cenné papíry se mají uložit i n d i v i d u e l n ě. Odchyly jsou připuštěny jen, je-li tu jasné prohlášení ukladatele (případně zástavního dlužníka), jež se může vztahovati k těmto případům: 1. k souhrnné úschově, 2. k dání cenných papírů v podzástavu neb k eventuelnímu použití jejich k výkonu hlasovacích práv, 3. k libovolnému nakládání s deponovanými cennými papíry, 4. k uložení cenných papírů jinde než v bankéřově provozovně (scil. tuzemské) a 5. k uložení cenných papírů v cizině.

B. Bankéř, který provedl při provozu svého podniku příkaz ke koupi cenných papírů, k jejich výměně neb k jejich úpisu a neb k výkonu odběrného práva k cenným papírům, jest podle § 5 našeho zákona povinen a) opatřené cenné papíry uložit a učiniti o tom zápis v obchodní knize podle předpisu v § 1, jsou-li to papíry slosovatelné nebo byly-li vyměněny za cenné papíry podle § 1 uschované anebo byly-li opatřeny výkonem odběrných práv, plynoucích z takto uschovaných cenných papírů; b) opatřené cenné papíry jiné, než sub a) uvedené, uložit alespoň odděleně od svých vlastních zásob (souhrnná úschova) a vésti s péčí řádného kupce obchodní knihu, do které jest zapisovati každého příkazatele a druh a množství cenných papírů, které pro příkazatele takto byly uloženy. Mimo to musí tato kniha podávati jasný přehled o tom, kterého druhu cenné papíry, kde a v jakém množství jsou takto odděleně uloženy. Důležité j ustanovení 2. odst. téhož §u: provedením zápisu podle ustanovení odst. 1. § 5 přechází na příkazatele (komitenta) vlastnictví takto zapsaných cenných papírů a jde-li o cenné papíry souhrnně uschované — vlastnictví takto uschovaných cenných papírů téhož druhu v množství pro něho zapsaném, ačli přechod vlastnictví se neuskutečnil již dříve podle ustanovně platného práva.

S přechodem vlastnictví cenných papírů na příkazatele stává se — podle 3. odst. téhož § — bankéř jejich uschovatelem.

Tímto způsobem náš zákon přesně stanovil moment, kterým přechází vlastnictví opatřených cenných papírů s bankéře jakožto komisionáře na komitenta. Momentem tím je zápis opatřených cenných papírů pro příkazatele v předepsané obchod. knize (ačli se podle plat. práva nestal přechod vlastnictví již dříve, v kterémžto případě podržuje zápis význam důkazní). Jest to forma přechodu vlastnictví prohlášením (*constitutum possessorium* — § 428 obč. zák.; vlastnictví tu však, jak důvodová zpráva k vládní osnově uvádí, přechází na komitenta přímo z zákona, neodvisle od vůle bankéřovy).⁹⁾ Aby pak příkazateli bylo trvale zajištěno vlastnictví cenných papírů, prohlašuje zákon i v tomto případě bankéře uschovatelem a ukládá mu přímé povinnosti, uvedené v §§ 1—4.

Podle § 6 je bankéř povinen vynaložiti péči řádného kupce, aby mu byly cenné papíry, podle příkazu opatřené, včas dodány a je do pěti dnů po dodání uložit a zapsati podle ustanov. § 5, odst. 1.).¹⁰⁾ Cenné papíry jsou ve smyslu uvedeného dodány, jakmile byly bankéřem nebo jeho zmocněncem skutečně převzaty anebo jakmile bankéř obdržel od své smluvní strany prohlášení, že tato je pro něho bude míti v uschování (sdělení o uznání na účtě cenných papírů)¹¹⁾ Bankéř je povinen odeslati příkazateli nejpozději ve lhůtě,

⁹⁾ Přes to netřeba tu mluvit o »novém, zákonem uznaném důvodu převodu vlastnictví«. Převod vlastnictví se tu uskutečňuje *constitutio possessorio*, po případě signifikací v techn. smyslu (třetí případ § 427 obč. zák.).

O tom, že »zákon« za přímý a reální důvod nabytí považovati nelze, srov. Randa, *Právo vlastnické*, VII. vyd. str. 93.

¹⁰⁾ Běh uvedené lhůty počíná se podle § 6 našeho zákona v případě, že bankéř prohlásí, že cenné papíry sám dodá jako prodávatel (čl. 376 obchod. zák.) dnem následujícím poté, kdy odeslal příkazateli sdělení o provedení příkazu.

¹¹⁾ Tu nabude předem bankéř vlastnictví opatřených cenných papírů *constitutio possessorio*, načež teprve se může uskutečniti převod vlastnictví papírů na komitenta. Opačně nabude bankéř vlastnictví opatřených cenných papírů *traditione brevi manu* v případě, že máje prodati cenné papíry sám jako samosmluvník (čl. 376, 377 obch. zák.) je koupí i převede na sebe vlastnictví prodáváných papírů prohlášením.

stanovené v odst. 1. téhož § seznam opatřených cenných papírů, udávající jejich druh a množství, po případě též čísla nebo jiné rozlišovací známky. Na požádání příkazatele je bankéř povinen odeslati mu přesné a pravdivé sdělení dne a ostatních údajů zápisu jeho cenných papírů. Příslušný nárok příkazatelův nemůže býti dle ustanovení cit. § právním jednáním ani vyloučen ani obmezen.

Účelem ustanovení § 6 jest, jednak urychlití přechod vlastnictví opatřených cenných papírů s bankéře na příkazatele, jednak příkazateli (který se stává zároveň ukladatelem) poskytnouti důkaz o jeho vlastnictví.

Podmínky, za kterých může bankéř nakládati s cennými papíry, jež převzal do úschovy v souvislosti s příkazem, jsou upraveny obdobně jako při vlastním depositu (§§ 7 a 8 cit. zákona). Podle § 9 je bankéř, který vydá cenné papíry, jež jsou v jeho úschově, třetí osobě v tuzemsku k uschování, v podzástavu, ke zcizení anebo k výměně nebo odběru jiných takových cenných papírů, povinen při tom sdělit, že papíry jsou cizí. Účelem tohoto ustanovení jest chrániti vlastnictví a vylučovací právo ukladatele resp. zástavního dlužníka a příkazatele i v tom případě, kdy cenné papíry přišly do detence osoby třetí. Je to důležité vzhledem k tomu, že s detencí cenných papírů jest spojena řada oprávnění. Náš zákon obmezuje výkon detentorových práv v odst. 2. § 9 tak, že kdo obdržel takové sdělení (scilicet že papíry jsou cizí), může na takto mu vydaných nebo jeho prostřednictvím opatřených cenných papírech uplatňovati své zástavní nebo zadržovací právo jedině pro takové pohledávky za svým příkazatelem (ukladatelem nebo zástavním dlužníkem), které na základě toho příkazu vzešly. Podle § 12 mají býti cenné papíry v úschovu nebo zástavou převzaté uloženy v tuzemské provozovně bankéřově, leč by uložení na jiném místě bylo ospravedlněno nouzí, opatřením cenných papírů v cizině nebo vůlí ukladatele (vlastníka) cenných papírů platně projevenou. Účinnost zmíněných ustanovení zajištěna je zákonem přísnými trestními následky při jakémkoli porušení jeho ustanovení. Trestní sankci obsahují §§ 13—17. Povaha i výše trestu se řídí podle stupně viny, jakož i podle

motivů deliktu a jeho škodlivých následků pro ukladatelova práva, zákonem ochráněná.

P R A K T I C K É P Ř Í P A D Y.

Předpisu Šu 452 obč. z. není vyhověno, označen-li předmět, nedopouštějící odevzdání z ruky do ruky, nápisem francouzským („mis en gage à la banque L“), stalo-li se zastavení v Kolíně. Zástavní právo tu nevznikne.

Žalobě banky o uznání přednostního zástavního práva k předmětům, jež pro pohledávku žalovaného byly exekučně zabaveny, bylo soudy obou nižších stolic vyhověno. Nejvyšší soud žalobu zamítl z těchto důvodů:

Dlužno zkoumati, zda žalující banka platně nabyla práva zástavního na žalobních předmětech, ježto se odvolává na symbolické odevzdání jedině podle Šu 452 obč. zák., který platí podle čl. 309 obch. zák. i pro obor obchodního práva.

V této příčině nelze pak upřítí vývodům dovolání oprávněnosti, pokud dovozují, že zjištěný způsob symbolického odevzdání nevyhovuje zcela předpisu Šu 452 obč. zák.

Že věci v žalobě uvedené, pokud jsou po obmezení žalobního nároku prohlášeném v dovolací odpovědi ještě předmětem dovolacího rozhodování, tvořící zařízení průmyslového podniku, nejsou podle povahy své i podle názorů v právním obchodě uznávaných takového způsobu, aby připouštěly hmotné odevzdání z ruky do ruky, jest nepochybně, je tedy přípustno odevzdání znameními (symbolické) podle §§ 452 a 427 obč. zák., jež vázáno jest na náležitost, že zastavení státi se musí s použitím takových značek, z nichž každý zastavení věci lze poznati můžeme.

V nižších stolicích bylo zjištěno, že předměty v žalobě uvedené byly dány a vzaty do zástavy na ten způsob, že na ně byly připevněny nálepky s francouzským nápisem: »Kolín mis en gage à la banque L.« a Kolín.

Tvrzení, že byly později připevněny nálepky v řeči české, nepřichází ve zřetel, jako nepřípustná novota.

Dovolatelé vytýkají, že nálepky s tímto cizojazyčným textem nevyhovují shora dotčené zákonné náležitosti, když zastavení stalo se v Kolíně, kde zajisté nelze předpokládati znalost